

КВАЛІМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОМПЛАЄНС-РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

©2020 АЧКАСОВА С. А.

УДК 330.341:316.4
JEL: D83; G23; G29; G32; J32

Ачкасова С. А. Кваліметрична модель оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення

У статті розглядаються питання розробки кваліметричної моделі оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Об'єктом дослідження є управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Одним з найменш розроблених питань є недостатність досліджень щодо оцінки внутрішньої системи управління ризиками на засадах кваліметричного підходу. Це стримує практичні аспекти проведення самоаналізу щодо оцінювання якості внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Із використанням методів аналізу та синтезу визначено загальні складові для розробки кваліметричної моделі кількісного оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Під час дослідження було використано кваліметричний підхід. Отже, у статті, із використанням факторно-критеріального моделювання (кваліметричний підхід), розроблено кваліметричну модель кількісного оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Запропонована кваліметрична модель має ряд особливостей, що включають організаційно-інформаційну, методично-процесну складові управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Це забезпечує таку перевагу, як можливість самоаналізу та проведення внутрішнього контролю сформованої внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Також розроблена модель дозволяє застосування кваліметричного підходу до вирішення наукового завдання щодо оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення, що забезпечить багатокритеріальний підхід до управління цими ризиками.

Ключові слова: комплаєнс, комплаєнс-ризиками, управління ризиками, кваліметрична модель, накопичувальне пенсійне забезпечення.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-338-347>

Табл.: 5. **Бібл.:** 18.

Ачкасова Світлана Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: svitlana.achkasova@hneu.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

Researcher ID: L-1576-2017

Scopus Author ID: 56990005000

UDC 330.341:316.4
JEL: D83; G23; G29; G32; J32

Achkasova S. A. The Qualimetric Model of Assessment of the Internal System of Compliance Risks Management in the System of Accumulative Pension Provision

The article discusses the issues of developing a qualimetric model for assessing the internal compliance risks management system in the system of accumulative pension provision. The object of the research is the compliance risks management in the system of accumulative pension provision. One of the least developed issues is the lack of research on the assessment of the internal risk management system on the basis of a qualimetric approach. This hinders the practical aspects of introspection regarding the assessment of the quality of the internal compliance risk management system in the system of accumulative pension provision. Using the methods of analysis and synthesis, the general components for the development of a qualimetric model of quantitative assessment of the internal system of compliance risk management in the system of accumulative pension provision are defined. A qualimetric approach was used during the research. Thus, the article, using the factor-criterion modeling (qualimetric approach), develops a qualimetric model of quantitative evaluation of the internal system of compliance risk management in the system of accumulative pension provision. The proposed qualimetric model has a number of features, including organizational and informational, methodological and process components of compliance risk management in the system of accumulative pension provision. This provides such an advantage as the possibility of introspection and internal control of the formed internal system of compliance risk management in the system of accumulative pension provision. Also, the developed model allows the application of a qualimetric approach to solving the scientific task of assessing the internal system of compliance risk management in the system of accumulative pension provision, which will provide a multi-criterial approach to the management of these risks.

Keywords: compliance, compliance risks, risk management, qualimetric model, accumulative pension provision.

Tabl.: 5. **Bibl.:** 18.

Achkasova Svitlana A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking and Financial Services, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: svitlana.achkasova@hneu.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

Researcher ID: L-1576-2017

Scopus Author ID: 56990005000

Актуалізація питань управління комплаєнс-ризиками відповідає заходам Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2025 року [1]. Зокрема в межах стратегічного напрямку V «Інноваційний розвиток» і стратегічної мети 3 «Забезпечення розвитку SupTech&RegTech» є заходи щодо стимулювання впровадження інноваційних технологій у комплаєнс. У стратегічному напрямі I «Фінансова стабільність», ґрунтуючись на стратегічній цілі 4 «Підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі», представлено питання управління ризиками [1]. Отже, питання управління комплаєнс-ризиками є актуальними та практико-орієнтованими на забезпечення фінансової стабільності та інноваційного розвитку.

Крім того, розвиток системи накопичувального пенсійного забезпечення відповідно до проєктів законодавчої ініціативи [2; 3] включає питання організації комплаєнсу. Однак організація комплаєнсу неможлива без управління комплаєнс-ризиками. Саме тому створення підходів до оцінки внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками є актуальним питанням.

Спроможність і результативність управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення залежить від якості внутрішньої системи управління цими ризиками, що служитиме основою для внутрішнього контролю та самоаналізу. Отже, метою статті є розробка кваліметричної моделі оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Для досягнення поставленої мети доцільно вирішити такі завдання:

- ✦ визначити теоретичне підґрунтя щодо управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення;
- ✦ використати факторно-критеріальне моделювання при розробці моделі оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в накопичувальному пенсійному забезпеченні.

Сучасний науковий пошук спрямований на узагальнення загальних підходів до визначення найкращої практики управління комплаєнс-ризиком у різних сферах діяльності, зокрема в діяльності банків. Однак питання розвитку системи накопичувального пенсійного забезпечення на засадах ризик-орієнтованого нагляду, що включає процеси управління ризиками, зокрема комплаєнс-ризиками, досліджені недостатньо.

Автор у джерелі [4] розглядає сукупності ризиків, що властиві системі накопичувального пенсійного

забезпечення. Виділено сукупність ризиків, що включає демографічний, юридичний, соціальний, ринковий тощо [4]. Ці ризики можуть бути на рівні системи, на рівні учасників та суб'єктів цієї системи. Однак питання комплаєнс-ризиків у цій роботі не розглянуто.

У публікації [5] визначено вимоги до систем управління ризиками, які повинні мати пенсійні фонди. Виділено основні категорії: нагляд за управлінням і культура; оцінка стратегії та ризику; системи управління; інформація та звітність. Також розглядаються способи, за допомогою яких наглядові органи можуть перевірити, чи працюють такі системи, із контрольним переліком, що служить основою для наглядових органів у здійсненні нагляду за цією сферою. Однак питання оцінювання таких систем щодо управління ризиками, зокрема комплаєнс-ризиками, не досліджено.

У публікації [6] представлено ґрунтовне дослідження щодо визначення інструментарію ризик-орієнтованого пенсійного нагляду, в контексті ідентифікації ризиків, зокрема комплаєнс-ризиків. Це, своєю чергою, свідчить про необхідність проведення досліджень, що спрямовані на питання використання саме кваліметрії не тільки на етапі ідентифікації комплаєнс-ризиків, але й наявної системи управління ними. Крім того, недостатньо дослідженою є можливість оцінювання внутрішніх систем саме на засадах самоаналізу та в межах внутрішнього контролю.

У праці [7] зазначено важливі елементи процесу управління комплаєнс-ризиками, що включають: ідентифікацію; оцінювання та аналіз ризиків; моніторинг тощо. Отже, доцільно констатувати важливість цих елементів процесу. Однак слід зазначити, що для якісного оцінювання відповідних процесів не використовувалися кваліметричні моделі, використання яких служило б основою для внутрішнього контролю.

У праці [8] обґрунтовано комплекс управління комплаєнс-ризиками (на приклад банків), що включає політику, порядок і процедури управління комплаєнс-ризиками, звіти щодо оцінки комплаєнс-ризиків. Однак не представлено можливості кількісного вимірювання якості цього комплексу. А у джерелі [9] наведено теоретичні засади управління ризиком, тобто процесу впливу на суб'єкт, коли забезпечується зведення ризику до допустимих меж. Це служитиме основою для розробки кваліметричної моделі оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення.

У праці [10] підтверджено важливість методів якісного аналізу, за допомогою яких можна оцінити рівень співпраці у процесі прийняття управлінських рішень у конкретній установі; ефективність роботи кожного співробітника університету та топ-менеджера; відповідність рішення стратегії університету; своєчасність прийняття рішень. А у праці [11]

Стаття підготовлена та профінансована в межах держбюджетної наукової роботи № 45/2020–2021 «Формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення» (ДРН№0120U101508).

обґрунтовано доцільність використання кваліметричного підходу (на прикладі сфери освіти) щодо кількісної оцінки якості. Отже, доцільно констатувати, що для кількісної оцінки якості доцільно використовувати кваліметричний підхід.

Автори у джерелі [12] розробили та побудували кваліметричну модель, яка визначає компоненти якості та їх взаємозв'язки. Метою цієї моделі є сприяння якісній та кількісній оцінці цих компонентів. Ця модель представляє сукупність елементів оцінки, де ознаки відображаються на вищому рівні, підхарактеристики – на середньому рівні, а інші параметри – на найнижчому. Отже, представлено підхід до техніко-практичного використання кваліметричної моделі.

У праці [13] розглядаються питання оцінки складності бізнес-процесів. Однак питання розробки моделі оцінювання внутрішньої системи управління компаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення залишається недостатньо дослідженим, що є теж певним бізнес-процесом.

Отже, компаєнс-ризик і процеси управління ризиками в цілому в різних сферах діяльності є актуальними питаннями, що досліджуються представниками наукової спільноти та включені в розроблені рекомендації органів нагляду. Ці підтверджує недостатність розробки саме кваліметричної моделі оцінювання внутрішньої системи управління компаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення.

Відповідно до чинного законодавства України перший і другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий і третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення [14].

Важливими аспектами організації компаєнсу в системі накопичувального пенсійного забезпечення є: організаційні, методичні та процесні [15]. Вимоги до систем управління ризиками можуть встановлювати на рівні державного регулювання та нагляду чи бути елементами самоаналізу. Суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення для належного виконання покладених на них функцій повинні оцінювати власні внутрішні системи управління ризиками.

Управління ризиком – це процес впливу на суб'єкт, коли забезпечується зведення ризику до допустимих меж [9].

Система управління ризиками є сукупністю належним чином задокументованих і затверджених політики, методик і процедур управління ризиками, які визначають порядок дій, спрямованих на здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях [16].

Інформаційна система щодо управління ризиками є сукупністю технічних засобів, методів і процедур, що забезпечують реєстрацію, зберігання, оброблення, моніторинг і своєчасне формування достовірної інформації для звітування (інформування), аналізу та прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо управління ризиками [16].

Компаєнс-ризик фінансового моніторингу – це ризик юридичної відповідальності або ризик застосування заходів впливу Національним банком України, виникнення фінансових збитків і репутаційних втрат, що може зазнати банк у зв'язку з незабезпеченням належного рівня відповідності всім вимогам законів України, нормативно-правових актів, правил, внутрішніх документів банку, правил поведінки, що можуть застосовуватися під час виконання банком обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу [17].

Компаєнс-ризик – це імовірність виникнення збитків/санкцій, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або втрати репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішньобанківських документів банку [16].

Кваліметрія є науковою дисципліною, що вивчає методологію та проблематику комплексних кількісних оцінок якості будь-яких об'єктів: предметів або процесів. Вона поділяється на теоретичну та прикладну. Теоретична кваліметрія абстрагується від конкретних об'єктів і вивчає загальні закономірності та математичні моделі, що пов'язані з оцінкою якості. Предметом теоретичної кваліметрії є підвищення точності та зменшення трудомісткості кількісних оцінок якості та обґрунтування сфер найбільш раціонального використання кожного з кваліметричних методів. Прикладна кваліметрія розробляє методи кількісної оцінки якості. Кваліметричний підхід передбачає кількісний опис якості предметів або процесів (кількісна оцінка якості), а основним методом кваліметрії є використання експертних оцінок [11].

Комплекс управління компаєнс-ризиком (на прикладі банків) обов'язково повинен містити такі складові, що наведені в *табл. 1 – табл. 3*.

Як видно з *табл. 1*, конструкторсько-організаційна структура управління компаєнс-ризиками може бути складовою політики управління компаєнс-ризиками.

Як видно з *табл. 2*, управління компаєнс-ризиками, вжиття відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня, можуть бути складовими порядку та процедур управління компаєнс-ризиками.

Політика управління комплаєнс-ризиком (на приклад банків)

Політика управління комплаєнс-ризиком	Індикатори-маркери
<ul style="list-style-type: none"> – Мета, завдання та принципи управління комплаєнс-ризиком; – організаційна структура процесу управління комплаєнс-ризиком, враховуючи розподіл функціоналу учасників процесу, їхні повноваження, відповідальність і порядок взаємодії; – підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків; – перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо комплаєнс-ризиків, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками 	Конструкторсько-організаційна структура управління комплаєнс-ризиками

Джерело: складено на основі [8].

Таблиця 2

Порядок і процедури управління комплаєнс-ризиком (на прикладі банків)

Порядок і процедури управління комплаєнс-ризиком	Індикатори-маркери
<ul style="list-style-type: none"> – Процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків, включаючи інструменти/індикатори, що використовуються; – процедури та процеси забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства, включаючи законодавство у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та внутрішньобанківських документів під час діяльності банку; – процедура забезпечення контролю за достовірністю фінансової та статистичної звітності; – процедура навчання працівників банку з метою забезпечення їх обізнаності з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) законодавства України та внутрішньобанківських документів; – чітке розмежування функцій управління комплаєнс-ризиком і операційним ризиком з метою уникнення їх дублювання, а також механізм співпраці між працівниками, які виконують функції управління цими ризиками; – порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління комплаєнс-ризиком, включаючи види, форми й терміни подання інформації 	Управління комплаєнс-ризиками, вжиття відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня

Джерело: складено на основі [8].

Як видно з табл. 3, виявлення, оцінка (переоцінка) та вжиття заходів щодо комплаєнс-ризиків можуть бути складовими звітів щодо оцінки комплаєнс-ризиків.

Управління ризиком – це процес впливу на суб'єкт, коли забезпечується зведення ризику до допустимих меж [9].

Відповідно до логіки побудови процесу ризик-менеджменту всі його етапи були розмежовані на «оцінку», «аналіз» і «управління» ризиком, що дозволило визначити місце етапу оцінки ризику в загальному процесі ризик-менеджменту підприємств, побудувати алгоритм цього процесу та означити межі переходу етапів «оцінки ризику» до «аналізу ризику» та «аналізу ризику» до «управління ризиком» [9]. Розроблену кваліметричну модель оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення наведено в табл. 4.

Отже, як видно з табл. 4, розроблено кваліметричну модель оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення.

Якісна інтерпретація отриманих оцінок за кваліметричною моделлю оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення може бути в інтервалі від 0 до 1 (табл. 5).

Як видно з табл. 5, під час оцінювання та виставлення оцінок від 0 до 1 можливе отримання п'яти рівнів характеристики отриманих результатів кваліметричної моделі оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Отже, ця модель ґрунтується на організаційно-інформаційному та методично-процесному аспектах. Перший аспект охоплює такі параметри:

Звіти щодо оцінки комплаєнс-ризиків (на приклад банків)

Звіти щодо оцінки комплаєнс-ризиків стосовно	Індикатори-маркери
<p>– Продуктів, видів діяльності, процесів, що піддають банк значному комплаєнс-ризикові та впливають на банк у разі його реалізації, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цього ризику;</p> <p>– випадків порушення вимог законодавства України (податкового законодавства, законодавства про захист прав споживачів, трудового, антимонопольного законодавства, законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інших законів, нормативно-правових актів Національного банку) та внутрішньобанківських документів під час діяльності банку, а також застосованих санкцій до банку або інших негативних наслідків у результаті таких порушень;</p> <p>– випадків порушень працівниками банку кодексу поведінки (етики), результатів дослідження їх причин і заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;</p> <p>– випадків формування недостовірної звітності для регуляторних і контролюючих органів, а також застосованих до банку санкцій;</p> <p>– значних змін у законодавстві та їх потенційних наслідків для банку;</p> <p>– зовнішньої інформації щодо комплаєнс-ризиків (штрафи, накладені на інші банки; події, що призвели до погіршення репутації інших банків) та їх потенційних наслідків для банку; – випадків конфлікту інтересів;</p> <p>– проведених навчань працівників банку з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм</p>	<p>Виявлення, оцінка (переоцінка) та вжиття заходів щодо комплаєнс-ризиків</p>

Джерело: складено на основі [8].

- ✦ оцінку організації політики управління комплаєнс-ризиками;
- ✦ оцінку організації порядку та процедур управління комплаєнс-ризиками;
- ✦ оцінку організації звітування щодо управління комплаєнс-ризиками.

Таблиця 5

Характеристика рівнів кваліметричної моделі

Оцінка	Характеристика рівня
1	Відмінний
0,8	Задовільний
0,6	Прийнятний
0,4	Дефіцитний
0	Неприйнятний

Джерело: складено за [12].

Другий аспект охоплює:

- ✦ оцінку методично-процесних аспектів політики управління комплаєнс-ризиками;
- ✦ оцінку методично-процесних аспектів порядку та процедур управління комплаєнс-ризиком;
- ✦ оцінку методично-процесних аспектів звітування щодо оцінки комплаєнс-ризиків.

ВИСНОВКИ

Спроможність і результативність управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення залежить від якості вну-

трішньої системи управління цими ризиками, що служитиме основою для внутрішнього контролю та самоаналізу. Це сприятиме розвитку практики визначення сучасних підходів до оцінювання процесів та якісних параметрів під час управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення. Використання кваліметричного підходу до вирішення наукової задачі щодо оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення забезпечить багатокритеріальний підхід до управління цими ризиками. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf
2. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» від 27.12.2019 р. № 2683. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67794
3. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/proects_of_regular/proekt-zakonu-ukrani-pro-zagalynoobovvyazkove-nakopitchuvalyne-pensyne-zabezpetchennya/
4. Pysarevska H. Risks of a funded pension system. Organization and management in the services' sphere on selected examples. Monograph. Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. P. 46–56. URL: https://www.wszia.opole.pl/wp-content/uploads/2020/09/2020_organization_andmanagement_in_the_services_sphere_on_selected_examples.pdf

Кваліметрична модель оцінювання внутрішньої системи управління комплаєнс-ризиками в системі накопичувального пенсійного забезпечення

Параметри (P)	Вагомість (M)	Фактори	Вагомість (m)	Критерії	Вагомість (V)	Коефіцієнт відповідності
1	2	3	4	5	6	7
Організаційно-інформаційний аспект $P_1 = M_1 \{ [m_1 \sum (V_1 \cdot K_1 - V_4 \cdot K_4)] + [m_2 \sum (V_5 \cdot K_5 - V_7 \cdot K_7)] + m_3 \sum (V_8 \cdot K_8 - V_{12} \cdot K_{12}) \}$	M ₁ (0,5)	Оцінка організації політики управління комплаєнс-ризиками	m ₁ (0,3)	1. Відповідність структури системи управління комплаєнс-ризиками встановленим вимогам 2. Ефективність організації фахівців, відповідальних за комплаєнс 3. Ефективність організації розподілу функціональних обов'язків фахівців, відповідальних за комплаєнс 4. Ефективність організації функціонування внутрішнього середовища системи управління комплаєнс-ризиками	V ₁ (0,25) V ₂ (0,25) V ₃ (0,25) V ₄ (0,25)	K ₁ K ₂ K ₃ K ₄
		Оцінка організації порядку та процедури управління комплаєнс-ризиками				
		Оцінка організації звітування щодо управління комплаєнс-ризиками	m ₃ (0,4)	8. Ефективність організації звітування щодо продуктів, видів діяльності, процесів, що піддаються впливу комплаєнс-ризиків, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цих ризиків 9. Ефективність організації звітування щодо порушення вимог законодавства України, що піддаються впливу комплаєнс-ризиків, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цих ризиків	V ₈ (0,2) V ₉ (0,2)	K ₈ K ₉

1	2	3	4	5	6	7
				10. Ефективність організації звітування щодо випадків порушень працівниками установ кодексу поведінки (етики), результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому	$V_{10} (0,2)$	K_{10}
				11. Ефективність організації звітування щодо випадків формування недостовірної звітності для регуляторних і контролюючих органів, а також застосованих санкцій, що сприяють погіршенню ділової репутації	$V_{11} (0,2)$	K_{11}
				12. Ефективність організації звітування щодо випадків конфлікту інтересів; проведених навчань працівників установ з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм	$V_{12} (0,2)$	K_{12}
				13. Якість, достатність структури системи управління комплаєнс-ризиками встановленим вимогам	$V_{13} (0,25)$	K_{13}
				14. Якість, достатність методично-процесних аспектів оцінювання вимог до фахівців, відповідальних за комплаєнс	$V_{14} (0,25)$	K_{14}
			$m_4 (0,3)$	15. Якість, достатність методично-процесних аспектів оцінювання функціональних обов'язків фахівців, відповідальних за комплаєнс	$V_{15} (0,25)$	K_{15}
				16. Якість, достатність методично-процесних аспектів оцінювання вимог до внутрішнього середовища системи управління комплаєнс-ризиками	$V_{16} (0,25)$	K_{16}
			$m_5 (0,3)$	17. Якість, достатність методично-процесних аспектів порядку та процедур ідентифікації (виявлення), оцінювання (переоцінки) та розуміння ризиків, вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують усунення чи мінімізацію ризиків залежно від їх рівня	$V_{17} (0,3)$	K_{17}

1	2	3	4	5	6	7
				18. Якість, достатність методично-процесних аспектів покращення професійної компетентності фахівців, відповідальних за комплаєнс	V ₁₈ (0,3)	K ₁₈
				19. Якість, достатність методично-процесних аспектів обміну інформацією між стейкхолдерами щодо управління комплаєнс-ризиками, включно з видами, формами та строками подання інформації	V ₁₉ (0,4)	K ₁₉
				20. Якість, достатність методично-процесних аспектів звітування щодо продуктів, видів діяльності, процесів, що піддаються впливу комплаєнс-ризиків, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цих ризиків	V ₂₀ (0,2)	K ₂₀
				21. Якість, достатність методично-процесних аспектів звітування щодо порушення вимог законодавства України, що піддаються впливу комплаєнс-ризиків, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цих ризиків	V ₂₁ (0,2)	K ₂₁
		Оцінка методично-процесних аспектів звітування щодо оцінки комплаєнс-ризиків	m ₆ (0,4)	22. Якість, достатність методично-процесних аспектів звітування щодо випадків порушень працівниками установ кодексу поведінки (етики), результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому	V ₂₂ (0,2)	K ₂₂
				23. Якість, достатність методично-процесних аспектів звітування щодо випадків формування недостовірної звітності для регуляторних і контролюючих органів, а також застосованих санкцій, що сприяють погіршенню ділової репутації	V ₂₃ (0,2)	K ₂₃
				24. Якість, достатність методично-процесних аспектів звітування щодо випадків конфлікту інтересів; проведених навчань працівників установ з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм	V ₂₄ (0,2)	K ₂₄

Джерело: складено на основі [8; 15; 18].

5. Stewart F. Pension Funds' Risk-Management Framework: Regulation and Supervisory Oversight. *OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions*. 2010. No. 40.
DOI: 10.1787/5kmlcz7qq3zx-en
6. Toolkit for Risk-Based Pensions Supervision (Module 3. Identifying Risks) / International Organisation of Pension Supervisors, IOPS (2012). URL: <http://www.iopsweb.org/rbstoolkit/Module3identifyingrisks.pdf>
7. Guidance note. Compliance Risk Management: Managing and Improving Tax Compliance / Forum on Tax Administration Compliance Sub-group, Committee on Fiscal Affairs (2004). URL: <https://www.oecd.org/tax/administration/33818656.pdf>
8. Васага Ю. Сучасні тренди комплаєнсу на фінансовому ринку // Юридична газета online. 2020. № 6. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/suchasni-trendi-komplaensu-na-finansovomu-rinku.html>
9. Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності промислових підприємств : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.07.01. Харків, 2005. 22 с.
10. Abilov S. M., Kaigorodtsev A. A. Qualimetric Methods in Assessing the Effectiveness of Management Decisions in Universities. *Humanities & Social Sciences Reviews*. 2019. Vol 7. No. 5. P. 237–244.
DOI: <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7529>
11. Ельнікова Г. В. Технологія інструментарію кількісного вимірювання якості освіти в навчальному закладі. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307050.pdf>
12. Vargas-Pérez L. S. et al. On the Technical Quality Evaluation of Rapid Application Development Software Products in a Visual Environment / Vargas-Pérez L. S., Gutiérrez-Tornés A. F., Felipe-Riverón E. M., Zambrano-Dávila I., Peña-Galeana R. *World Journal of Research and Review*. 2016. Vol. 2. Issue 5. P. 50–55. URL: https://www.wjrr.org/download_data/WJRR0205028.pdf
13. Rolón E., Ruiz F., Garcia F., Piattini M. Métricas Para la Evaluación de Modelos de Proceso de Negocio // Conference: Memorias de la IX Conferencia Iberoamericana de Software Engineering (CIBSE 2006). La Plata, Argentina, Abril 24–28, 2006. P. 419–432. URL: https://www.researchgate.net/publication/221561435_Metricas_Para_la_Evaluacion_de_Modelos_de_Proceso_de_Negocio
14. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
15. Ачкасова С. А. Використання технології прийняття рішень при організації комплаєнсу у сфері накопичувального пенсійного забезпечення. *Technology Audit and Production Reserves*. 2020. Vol. 5. No. 4. P. 29–37.
DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2020.209051>
16. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» від 11.06.2018 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
17. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : затв. Постановою Національного банку України від 19.05.2020 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>
18. Полякова Г. А., Ачкасова С. А. Оцінка якості освітньої програми на основі кваліметричного підходу в закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 10. С. 131–145.
DOI: 10.24139/2312-5993/2018.10/131-145

REFERENCES

- Abilov, S. M., and Kaigorodtsev, A. A. "Qualimetric Methods in Assessing the Effectiveness of Management Decisions in Universities". *Humanities & Social Sciences Reviews*, vol. 7, no. 5 (2019): 237–244.
DOI: <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7529>
- Achkasova, S. A. "Vykorystannia tekhnologii pryiniattia rishen pry orhanizatsii komplaiensu u sferi nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia" [Using the Decision-Making Technology in Organization of Compliance in the Sphere of Accumulated Pension Provision]. *Technology Audit and Production Reserves*, vol. 5, no. 4 (2020): 29–37.
DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2020.209051>
- "Guidance note. Compliance Risk Management: Managing and Improving Tax Compliance". Forum on Tax Administration Compliance Sub-group, Committee on Fiscal Affairs (2004). <https://www.oecd.org/tax/administration/33818656.pdf>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67794
- [Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>
- [Legal Act of Ukraine]. https://www.nssmc.gov.ua/projects_of_regular/proekt-zakonu-ukrani-pro-zagaly-noobovvazkove-nakopitchualyne-pensyne-zabezpechennya/
- Poliakova, H. A., and Achkasova, S. A. "Otsinka yakosti osvitnyoi prohramy na osnovi kvalimetrychnoho pidkhotu v zakladi vyshchoi osvity" [Evaluation of Quality of Educational Program Based on Qualimetric Approach in Higher Education Institution]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, no. 10 (2018): 131–145.
DOI: 10.24139/2312-5993/2018.10/131-145
- Pysarevska, H. "Risks of a funded pension system. Organization and management in the services' sphere on selected examples". Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. https://www.wsza.opole.pl/wp-content/uploads/2020/09/2020_organization_andmanagement_in_the_services_sphere_on_selected_examples.pdf
- Rolón, E., Ruiz F., Garcia F., and Piattini M. "Metricas Para la Evaluacion de Modelos de Proceso de Negocio". Conference: Memorias de la IX Conferencia Iberoamericana de Software Engineering (CIBSE 2006). La Plata, Argentina, Abril 24–28, 2006. https://www.researchgate.net/publication/221561435_Metricas_Para_la_Evaluacion_de_Modelos_de_Proceso_de_Negocio

"Strategiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku" [Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2025]. https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sektoru_ua.pdf

Smoliak, V. A. "Ekonomichna otsinka ryzyku diialnosti promyslovykh pidpryemstv" [Economic Risk Assessment of Industrial Enterprises]: *avtoreferat dys. ...kand. ekon. nauk* : 08.07.01, 2005.

Stewart, F. "Pension Funds' Risk-Management Framework: Regulation and Supervisory Oversight". *OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions*, no. 40 (2010). DOI: 10.1787/5kmlcz7qq3zx-en

"Toolkit for Risk-Based Pensions Supervision (Module 3. Identifying Risks)". International Organisation of Pension Supervisors, IOPS (2012). <http://www.iopsweb.org/rbstoolkit/Module3identifyingrisks.pdf>

Vargas-Perez, L. S. et al. "On the Technical Quality Evaluation of Rapid Application Development Software Products in a Visual Environment". *World Journal of Research and Review*, vol. 2, is. 5 (2016): 50-55. https://www.wjrr.org/download_data/WJRR0205028.pdf

Vasaha, Yu. "Suchasni trendy komplaiensu na finansovomu rynku" [Modern Trends of Compliance in the Financial Market]. Yurydychna hazeta online. 2020. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/suchasni-trendi-komplaiensu-na-finansovomu-rynku.html>

Yelnykova, H. V. "Tekhnolohiia instrumentarii kilkisnoho vymyruvannia yakosti osvity v navchalnomu zakladi" [Technology of Tools for Quantitative Measurement of the Quality of Education in an Educational Institution]. <https://core.ac.uk/download/pdf/32307050.pdf>

УДК 351.84:368.914(477)

JEL: G32; H55

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

©2020 МАЛИШКО Є. О.

УДК 351.84:368.914(477)

JEL: G32; H55

Малишко Є. О. Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення

Метою статті є виявлення шляхів удосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Проаналізовано ефективний розвиток і шляхи вдосконалення запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Побудовано фінансовий кластер суб'єктів пенсійної системи. Об'єднання суб'єктів пенсійної системи України у фінансовий кластер сприятиме прискоренню повноцінного функціонування всіх рівнів пенсійного забезпечення. Ядром кластера є рівні пенсійної системи. Встановлено основні ризики щодо шляхів удосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, а саме: довгострокове інвестування; диверсифікація джерел покриття ризику втрати працездатності; забезпечення фінансової стійкості та збалансованості; оцінка вартості активів; корупційні схеми відмивання пенсійних активів; тіньова економіка українських підприємств; аудит і актуарне оцінювання; порядок нарахування та рівень пенсійних виплат. Побудовано ієрархію впливу ризиків щодо шляхів удосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, де на найвищому рівні перебуває ризик довгострокового інвестування. Запропоновано такі шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення: моніторинг елементів накопичувального, перерозподільного та державного фінансування; запровадження можливості використання інвестиційних проєктів фінансового ринку; удосконалення чинної системи недержавного пенсійного забезпечення, орієнтованої на захист пенсійних накопичень від ризиків недержавного пенсійного фонду; зниження соціально-економічних ризиків шляхом збільшення зайнятості, зростання доходів громадян, здійснення державного нагляду та контролю за диверсифікацією фінансових інструментів, збалансування фінансових ресурсів громадян через зниження адміністративних витрат.

Ключові слова: пенсійна система, загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, механізм, ризики, ризик-орієнтований підхід, фінансовий кластер.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-347-354>

Рис.: 3. Табл.: 2. Формул.: 2. Бібл.: 13.

Малишко Євгенія Олегівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: jekiaj@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6691-1785>

UDC 351.84:368.914(477)

JEL: G32; H55

Malysheko Ye. O. The Ways to Improve the Mechanism of the State Regulation of the Compulsory Accumulative Pension Provision

The article is aimed at identifying the ways to improve the mechanism of the state regulation of compulsory accumulative pension provision. Both the effective development and the ways to improve the introduction of compulsory accumulative pension provision are analyzed. A financial cluster of the subjects of pension system is built up. The association of pension system subjects of Ukraine into a financial cluster will accelerate the full functioning of all levels of pension provision. The core of the cluster is the levels of the pension system. The main risks on the ways to improve the mechanism of the state regulation of compulsory accumulative pension provision are identified, namely: long-term investment; diversification of sources of coverage of the risk of disability; ensuring financial sustainability and balance; valuation of assets; corruption schemes of money laundering of pension assets; shadow economy of Ukrainian enterprises; audit